

Munich Personal RePEc Archive

Financial mechanism of green business development in Europe

Stepanenko, Bohdana

Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences

June 2011

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41128/>

MPRA Paper No. 41128, posted 11 Sep 2012 13:41 UTC

УДК 336.02:334.012.42

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ В ЄВРОПІ

Степаненко Б.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Стаття присвячена дослідженню формування фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу в Європейському союзі. Проаналізовано фінансову політику ЄС у сфері сприяння розвитку зеленого бізнесу. Описано основні елементи фінансового механізму розвитку зеленого бізнесу на рівні державного сектору, рівні фінансового сектору та рівні приватного сектору.

Ключові слова: зелений бізнес, Європейський союз, екологічні товари та послуги, фінансовий механізм.

The article is devoted to the research of the financial mechanism of green business establishment and development in the European Union. The EU financial policy in the sphere of green business development assistance is analysed. The basic elements of green business development financial mechanism are described at the level of state sector, financial sector and private sector.

Key words: green business, European Union, environmental goods and services, financial mechanism.

Актуальність проблеми. Як екстенсивне так і інтенсивне економічне зростання передбачає збільшення об'ємів виробництва, що в більшості випадків негативно позначається на стані навколишнього природного середовища, адже більшість виробничих підприємств забруднюють довкілля та шкодять земельним, лісовим, водним та повітряним природним ресурсам. З метою вирішення цієї проблеми. Для того, щоб економічний розвиток глобальної економіки враховував і екологічну складову Комісія з навколишнього середовища та розвитку у 1987 р. запропонувала нову концепцію існування людства – *сталий розвиток* – що покликана стимулювати економічне зростання країн світу одночасно з покращенням екологічної якості навколишнього середовища. Одним з найбільш вдалих інструментів реалізації цієї концепції є зелений бізнес (комерційна діяльність, головною метою якої є отримання прибутку від продажу екологічних товарів й послуг, виробництво та надання

яких передбачає застосування методів та технологій, що мінімізують інтегральний екодеструктивний вплив на довкілля, а їх використання сприяє створенню максимально екологічно сприятливих умов життя для споживачів як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді та веде до формування екологічної свідомості суспільства [1]), який сприяє нарощенню ВВП одночасно з покращенням стану довкілля. Щоб прискорити цей процес необхідно створити на рівні державного сектору, рівні фінансового сектору та рівні приватного сектору передумови, які б всіляко стимулювали його становлення та розвиток. В Україні цей напрям економічної діяльності тільки розпочав своє становлення й тому сьогодні актуальним є аналіз досвіду розвинутих країн світу, де цей вид діяльності досяг рівня самофінансування.

Аналіз останніх наукових досліджень. Сьогодні питанню становлення та розвитку зеленого бізнесу, як окремого виду економічної діяльності, присвячено багато наукових праць зарубіжних вчених, таких як Вальтера Д. В., Тейлора Д., Елкінгтона Ж., Ісаака Р. В Україні це питання залишається нерозробленим, і все ж окремі вчені досліджують пов'язані з цим питання. До таких слід віднести Прокопенко О.В., Садеков А., Попова О., Харічков С.К., Андреева Н.Н. Проте багатогранність та складність проблеми залишає багато нерозкритих питань, що потребують подальших досліджень.

Метою даної статті є висвітлення досвіду ЄС у сфері формування фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу. Для цього були вирішені наступні завдання: проаналізована фінансова політику ЄС у сфері сприяння розвитку зеленого бізнесу; описано елементи фінансового механізму його розвитку на рівні державного сектору, рівні фінансового сектору та рівні приватного сектору; визначено ефективність використання окремих елементів фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу у розрізі країн-членів ЄС.

Основний матеріал дослідження. Зелений бізнес, як окремих тип економічної діяльності розпочав своє формування з країн Європейського союзу, що власне стосується й формування фінансового механізму його становлення та розвитку. Це було обумовлено тим, що саме європейські країни першими відчули наслідки негативного впливу виробничої діяльності та першими почали інвестувати ресурси в навколишнє природне

середовище, сформувавши новий вид інвестиційної практики – сталого інвестування (довгострокові вкладення, з метою отримання прибутку, грошових коштів у активи компаній, що випускають екологічні товари та послуги, діють за принципами сталого розвитку та використовують в процесі виробництва інструменти та методи, що відповідають найновішим екологічним стандартам [1]), яке на державному рівні в багатьох країнах Європи розпочалося ще у 1970-х роках [2, с. 2].

На рівні ЄС, втручання держави у діяльність економічних суб'єктів, що погіршують стан довкілля, розпочалося у 70-х рр. ХХ ст. [3], й передбачало створення відповідної нормативно-правової бази регулювання їх діяльності у напрямку захисту навколишнього середовища. Впровадження таких законодавчих ініціатив на державному та наддержавному рівнях посприяло створенню ефективної фінансової політики, що забезпечила розвиток сталого інвестування і, як наслідок, зеленого бізнесу в Європі. Фінансова політика розвитку зеленого бізнесу, що на сьогодні присутня в країнах-членах ЄС, стосується наступних питань:

- 1. Підтримка «еко-інновацій» та НДДКР** (нові технології, процеси та продукти, а також їх розробка, що сприяють сталому розвитку, формують додану вартість та створюють екологічні та соціальні вигоди [11]). В 2007 та 2008 рр. близько 44% коштів бюджету ЄС на розвиток НДДКР було використано на «зелені» проєкти [4].
- 2. Заохочення пенсійних фондів до сталого інвестування.** На сучасному етапі, 5 країн ЄС вже мають відповідну законодавчу базу що спонукає пенсійні фонди частину своїх інвестиційних ресурсів направляти в «зелені» проєкти. До таких країн відносяться: Бельгія, Франція, Німеччина, Швеція та Великобританія. Ще дві країни розробляють таке законодавство: Італія та Іспанія, в той час, як Швейцарія та Австрія мали наміри прийняти дане законодавство, але уряд відхилив це рішення [5, с. 12].
- 3. Зниження податкового тягаря.** Великобританія та Нідерланди прийняли нормативно-правові акти, що знижують податкове навантаження або повністю звільнюють від оподаткування інвесторів, що вкладають кошти в сталий розвиток та зелений бізнес. Передбачається, що такі заходи створюють сприятливий інвестиційний клімат, зацікавлюють інвесторів та дають змогу їм зрозуміти, що

стале фінансування не лише сприяє покращенню навколишнього природного середовища, а ще й є економічно вигідним.

4. Надання кредитів зеленому бізнесу на пільгових умовах. Європейська комісія ухвалила для Німеччини та Франції схему надання державних кредитів для виробництва товарів та послуг зеленого бізнесу.

5. Надання урядових гарантій. Комісія ЄС бере на себе зобов'язання здійснити за кредитора передбачені кредитною угодою кошти, якщо кредитор не в змозі виплатити їх самостійно.

Всі вищезазначені законодавчі ініціативи сприяли розвитку фінансово-економічного інструментарію фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу. До найбільш ефективних інструментів відноситься: оподаткування, субсидування та заставна система, які слід розглянути більш детально.

Оподаткування є важливим у формуванні фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу з тої причини, що саме через встановлення високих податкових ставок для підприємств, що мають високий рівень шкідливих викидів та низьких для тих, які впроваджують стандарти екологічного менеджменту, уряд держави стимулює розвиток сталого інвестування та зеленого бізнесу в країні.

Сьогодні існує чимало різноманітних екологічних податків та зборів, що стимулюють становлення та розвиток зеленого бізнесу, які можна класифікувати за об'єктами оподаткування, що показано в таблиці 1.

Як видно з таблиці 1 кожна країна-член ЄС має велику кількість екологічних податків та зборів. Найбільше податкових стягнень встановлено у Данії – 31 та 10 екологічних податків та зборів, відповідно. Найменше використовує оподаткування як фінансовий інструмент впливу сприяння покращенню навколишнього природного середовища – Кіпр, він має лише 1 та 2 екологічних податків та зборів, відповідно. Слід відмітити, що в ЄС найбільш розповсюдженими об'єктами оподаткування у сфері екологічного оподаткування є використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та збір й утилізація відходів.

У 2008 р. частка екологічних податкових надходжень у загальній сумі податкових відрахувань в окремих країнах ЄС, а саме в Данії та Мальті, на-

ближалася до позначки в 12%, що показано на рис. 1.

Таблиця 1. Екологічні податки та збори в країнах-членах ЄС у розрізі об'єктів оподаткування

Країна	Кількість		Об'єкт оподаткування							
	Податків	Зборів	Викиди CO2	Забруднення навколишнього середовища	Використання природних ресурсів	Використання хімічних речовин в АПК	Виробництво та використання товарів, що шкодять довкіллю	Збір та утилізація відходів	Мисливство та рибальство	Інше
Австрія	9	13	О	О	О	Н	Н	О	О	О
Бельгія	20	3	Н	О	О	О	Н	Н	Н	О
Болгарія	5	19	Н	О	О	Н	О	Н	О	О
Кіпр	1	2	Н	Н	О	Н	Н	Н	Н	О
Чехія	13	12	Н	О	О	Н	О	О	Н	О
Данія	31	10	О	О	О	О	О	О	О	О
Естонія	12	6	Н	О	О	Н	Н	О	О	О
Фінляндія	14	22	О	О	О	О	О	О	О	О
Франція	6	8	О	О	О	Н	Н	О	Н	О
Німеччина	3	17	Н	Н	О	Н	О	Н	Н	О
Угорщина	22	7	Н	О	О	Н	О	О	Н	О
Ірландія	7	0	Н	Н	О	Н	О	Н	Н	О
Італія	19	6	Н	О	О	О	О	О	Н	О
Латвія	2	16	Н	О	О	Н	О	О	Н	О
Литва	5	19	Н	О	Н	Н	О	О	О	О
Люксембург	3	2	Н	Н	О	Н	Н	Н	Н	О
Мальта	3	24	О	Н	О	Н	Н	О	О	О
Голландія	17	3	Н	О	О	Н	О	О	О	О
Польща	2	12	Н	О	О	Н	О	О	О	О
Португалія	7	6	Н	Н	О	Н	О	Н	О	О
Румунія	4	19	О	О	Н	Н	Н	О	О	О
Словаччина	12	3	Н	О	О	Н	Н	О	Н	О
Словенія	12	5	О	Н	О	О	О	О	Н	О
Іспанія	24	10	Н	О	О	Н	О	О	Н	Н
Швеція	13	18	О	Н	О	О	О	О	О	О
Великобританія	7	1	О	О	О	Н	Н	Н	Н	Н

Примітка: О – напрямок підлягає оподаткуванню; Н – напрямок не підлягає оподаткуванню.

Джерело: побудовано автором за даними [6].

З рис. 1 видно, що найбільше в грошовому виразі екологічних податкових надходжень формується в Німеччині (55 468,0 млн євро) та Великобританії (44 033,5 млн євро). Однак частка цих надходжень у загальній сумі зібраних податків становить лише 5,7 та 6,5 % відповідно. За останнім показником лідирують такі країни як Данія (11,9%), Болгарія (10,6%), Мальта (10,2%) та Нідерланди (9,9%). Якщо взяти до уваги те, що саме в таких країнах як Німеччина та Великобританія розпочалося становлення зеленого бізнесу, то такі дані свідчать про те, що оподаткування є більш ефективним інструментом фінансового механізму саме становлення зеленого бізнесу, а в країнах де зелений бізнес перебуває на стадії зростання потрібно застосовувати інші дієві інструменти.

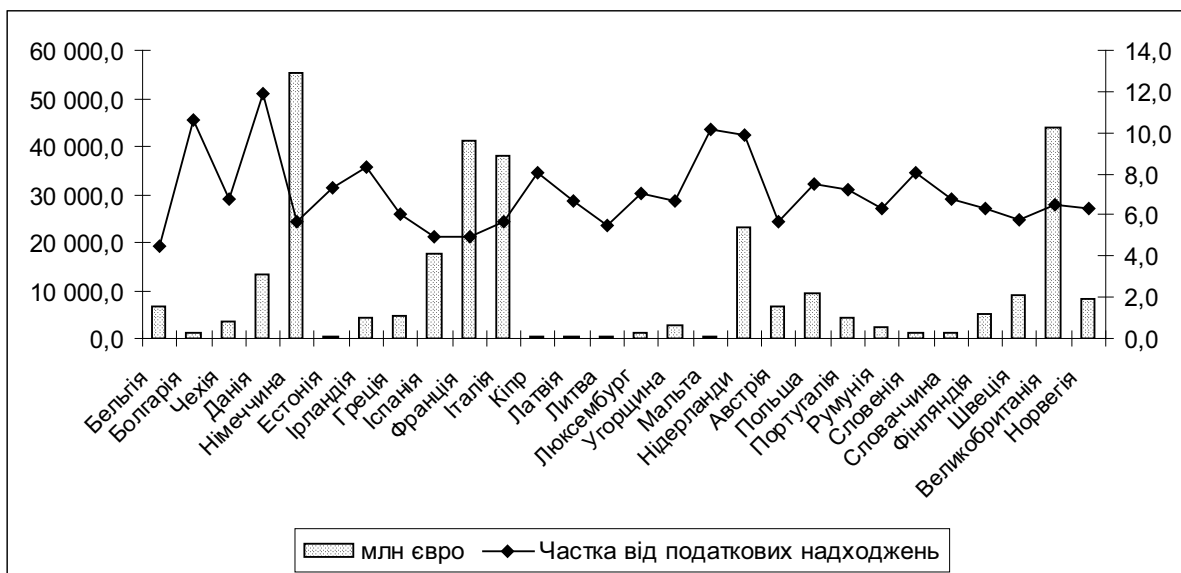

Рис. 1. Частка та об'єм надходжень екологічних податків у валових податкових надходженнях в розрізі країн-членів ЄС у 2008 р.

Джерело: побудовано за даними [7].

Одним з таких інструментів є субсидування. Цей інструмент фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу застосовується для того, щоб вивести цей вид діяльності на рівень самофінансування та залучити в цей напрямок діяльності кошти фінансових інституцій та приватних інвесторів. В ЄС існує чимало програм субсидування, що стосуються захисту навколишнього середовища та сприяють розвитку сталого інвестування й зеленого бізнесу. В таблиці 2 показано основні напрямки екологічного субсидування у розрізі країн-членів ЄС.

Таблиця 2. Напрямки екологічного субсидування в країнах-членах ЄС

Країна	Напрямок, що субсидується												
	Загальна кількість	Посадка лісів	Сільське господарство	Боротьба з забрудненням	Енергоефективність	Підтримка становлення та розвитку зеленого бізнесу	Промисловість «зелених» продуктів та технологій	Встановлення або переобладнання громадських очисних споруд	Встановлення або переобладнання промислових очисних споруд	Охорона природи	НДДКР у сфері «зелених» технологій	Навчання персоналу у сфері захисту довкілля	Інше
Австрія	2	С	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Бельгія	73	Н	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
Болгарія	5	Н	Н	С	С	С	Н	С	С	Н	С	С	С
Кіпр	4	Н	Н	С	С	Н	С	С	С	Н	Н	Н	Н
Чехія	85	С	Н	С	С	С	Н	С	Н	Н	С	С	С
Данія	32	Н	Н	С	С	С	С	Н	С	Н	С	Н	С
Естонія	2	Н	Н	Н	Н	С	С	С	С	Н	С	С	С
Фінляндія	8	Н	Н	Н	С	С	С	С	С	Н	С	Н	С
Франція	4	Н	Н	Н	С	С	Н	Н	С	Н	С	Н	Н
Греція	5	Н	Н	Н	С	С	С	Н	С	Н	С	Н	С
Угорщина	3	Н	Н	Н	С	С	С	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Італія	19	Н	Н	Н	С	С	С	Н	Н	Н	С	Н	С
Литва	6	Н	Н	Н	С	С	С	С	С	Н	С	Н	С
Голандія	28	Н	Н	С	С	С	С	Н	С	Н	С	С	С
Польща	3	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Словаччина	5	Н	Н	С	С	С	С	С	С	Н	С	С	Н
Словенія	3	Н	Н	С	С	С	С	С	С	Н	Н	Н	Н
Іспанія	3	Н	Н	Н	С	С	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Швеція	11	С	Н	Н	С	С	С	Н	Н	Н	С	Н	С
Великобританія	10	Н	Н	Н	Н	С	С	Н	С	Н	Н	Н	С

Примітка: С - напрямок субсидується, Н – напрямок не субсидується.

Джерело: [6].

З таблиці 2 видно, що найбільша кількість екологічних програм субсидування діє в Чехії – 85 та Бельгії – 73, найменша кількість в Австрії та Естонії – 2. Найбільш популярним об'єктом екологічного субсидування в ЄС є підтримка становлення та розвитку зеленого бізнесу. Також в європейських країнах на державному рівні досить активно фінансують програми з підвищення енергоефективності та зниження використання енергії, адже 20 країн з зазначених в табл. 2 мають спеціальні субсидійні програми цього напрямку. Найменш активно держави Європи фінансують такі напрямки як сільське господарство та охорона природи, лише в одній країні з 20 є даний вид субсидування. Все це говорить в першу чергу про те, що уряди країн Європейського союзу активно сприяють сталому розвитку через підтримку розвитку «зелених» технологій та зеленого

бізнесу. В окремих країнах, таких як Італія та Словенія, частка у ВВП коштів направлених на субсидування зеленого бізнесу наближається до 1%, а в Данії цей показник становить 1,09%, що показано на рис. 2.

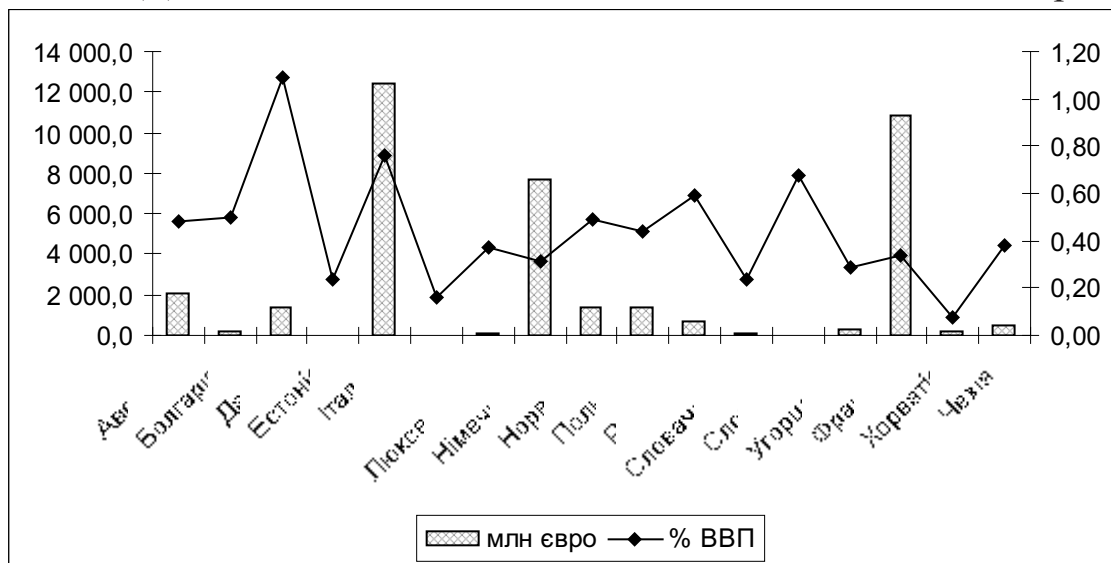

Рис. 2. Об'єм та частка у ВВП коштів направлених на субсидування зеленого бізнесу в розрізі окремих країн-членів ЄС.

Джерело: побудовано за даними [7].

За об'ємами екологічного субсидування в ЄС лідирують такі країни як Італія (12 378,0 млн євро), Франція (10 863,8 млн євро) та Німеччина (7 690,0 млн євро). Хоча з цих країн лише в Італії об'єми екологічного субсидування перевищують 0,5% ВВП. Середньоарифметичне значення частки екологічного субсидування у ВВП серед зазначених на рис. 2 країн становить 0,44%. Це говорить про те, що екологічне субсидування як інструмент фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу не широко застосовується серед європейських країн. Це зумовлено тим, що ЄС вважає субсидування неефективним засобом для розвитку більшості комерційних напрямків діяльності, тому що зазвичай ті підприємства, що отримують державні субсидії є бюджетозалежними й не прагнуть переходити на рівень самофінансування. Тому уряди країн-членів ЄС намагаються застосовувати цей інструмент обмежено за умов, що субсидування є найефективнішим інструментом для підтримки певного напрямку економічної діяльності та буде мати короткостроковий характер.

Іншим вагомим фінансовим інструментом стимулювання сталого розвитку є застава система, коли в ціну товару закладається певна сума коштів, що виплачується покупцеві при поверненні товару після його

використання. Метою цієї системи є стимулювання переробки продукції та її відходів для вторинного використання чи покриття витрат на екологічну ліквідацію відходів. Цей інструмент широко використовується для продукції масового використання, наприклад, для упаковки напоїв (пляшки, металеві банки тощо), корпусу автомобілів, одноразових батарейок, електронного обладнання, автомобільних шин та ін. За цією системою споживач може повернути в середньому до 80% від цини продукту, що є вагомим стимулом повернення використаних продуктів та матеріалів та створення підприємств з утилізації відходів та переробки використаних матеріалів. Близько 16 країн Європейського союзу використовують заставну систему як інструмент покращення навколишнього середовища.

Для того щоб контролювати виконання встановлених урядами країн-членів ЄС фінансово-економічних інструментів на державному рівні формуються спеціалізовані інституції та їх підрозділи основною метою яких є розробка екологічних норм та стандартів, оцінка, контроль та підвищення ефективності виконання суб'єктами господарської діяльності цих норм та стандартів. На рівні ЄС існує чимало таких установ та їх підрозділів. Основні з них подано в таблиці 3. Таким чином, на рівні ЄС існують спеціалізовані установи основною метою яких є: розробка та впровадження екологічного законодавства, сприяння сталому розвитку, систематизація екологічних даних, покращення умов життєдіяльності населення, екологічна модернізація сільського господарства, екологічна модернізація промислового сектору, сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел. Ці організації тісно співпрацюють з національними екологічними інституціями країн-членів ЄС.

На державному рівні фінансування сталого розвитку відбувається також регіональними фондами. Ці фонди мають найбільший потенціал розвитку сталого фінансування в Європі. Саме вони стимулюють становлення та розвиток зеленого бізнесу в країнах-членах ЄС. Основною метою таких фондів є інвестування коштів у великомасштабні проекти, що створюють умови для зацікавлення приватних інвесторів до фінансування зеленого бізнесу. З допомогою цих фондів у Європі було здійснено екологічне переоснащення водоочисних підприємств, зниження витрат використання водних ресурсів, покращення якості повітря та ґрунтів. Європейські регіональні фонди також позитивно вплинули на

створення та екологічну модернізацію громадського транспорту. Все це веде до покращення стану довкілля в цілому по Європі та розвитку зеленого бізнесу.

Таблиця 3. Екологічні організації підпорядковані виконавчим органам ЄС

Мета діяльності	Перелік організацій та їх підрозділів
Розробка та впровадження екологічного законодавства	- Департамент ЄС з питань впровадження та сприяння розвитку екологічному законодавству (European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law); - База даних з екологічної та законодавчої інформації ЄС (EU Environmental Information and Legislation Database);
Сприяння сталому розвитку	- Інститут навколишнього природного середовища (Institute for Environment and Sustainability); - Комітет Європейської Ради зі сталого розвитку (Council of Europe: Committee on Sustainable Development); - Департамент Єврокомісії з питань енергетики, навколишнього середовища та сталого розвитку (European Commission: Energy, Environment, and Sustainable Development);
Систематизація екологічних даних	- Європейська мережа інформації та дослідження навколишнього природного середовища (European Environment Information and Observation Network); - Світовий центр нагляду за навколишнім природним середовищем (Global Monitoring for Environment and Security); - Космічна інформаційна система з навколишнього природного середовища (SPACE Space Environment Information System);
Покращення умов життєдіяльності населення	- Директорат з питань культури, культурної та природної спадщини (Directorate of Culture, Cultural and Natural Heritage); - Директорат з питань здоров'я споживачів (Directorate General for Health & Consumers); - Європейське агентство з питань безпеки робочого місця (European Agency for Safety and Health at Work); - Європейське управління з питань безпеки харчових продуктів (European Food Safety Authority (EFSA)); - Інститут здоров'я та захисту споживачів (Institute for Health and Consumer Protection); - Департамент Єврокомісії з питань захисту навколишнього середовища (European Commission Environment Directorate); - Європейське екологічне агентство (European Environment Agency);
Екологічна модернізація сільського господарства	- Відділ Європейської комісії з питань сільського господарства та його розвитку (Agriculture and rural development - European Commission);
Екологічна модернізація промислового сектору	- Відділ Європейської комісії з питань небезпечних ситуацій (Major Accident Hazards Bureau- European Commission);
Сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел	- Відділ Європейської комісії з питань розвитку виробництва електроенергії з відновлюваних джерел (Sustainable Energy Europe Campaign- European Commission).

Джерело: побудовано автором за [8].

Також у сфері захисту навколишнього природного середовища в ЄС сформовано та успішно діє велике число недержавних некомерційних організацій, які можна розділити за метою діяльності: універсально-екологічні, сприяння сталому розвитку, систематизація екологічних даних, покращення якості повітря, покращення якості води, захист фауни та флори, захист навколишнього середовища, покращення умов життєдіяльності населення, сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел, здійснення екологічного моделювання, екологічна модернізація транспортної галузі. Ці організації сприяють формуванню ефективного фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу так як сприяють розробці ефективної нормативно-правової бази, контролюють дотримання екологічних стандартів суб'єктами підприємницької діяльності та т.п., що загалом стимулює розвиток сталого інвестування та зеленого бізнесу на державному рівні.

Впровадження фінансового механізму, що сприяв би розвитку зеленого бізнесу також є необхідним *на рівні фінансового ринку*, адже представники фінансового сектору відіграють дуже важливу роль у становленні бізнесу, бо саме вони виступають посередниками між підприємцями, що потребують нарощення фінансового капіталу та тими, хто має його надлишок. Тому їх роль у формуванні фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу є досить вагомою. Такі автори як Ст. Шмідхайні та Ф. Зорракін зазначають, що без залучення фінансових інституцій до фінансового механізму процес становлення зеленого бізнесу буде занадто тривалий та економічно не вигідний [9]. Це обумовлено тим, що фінансові установи зазвичай намагаються вкладати кошти в проекти, які приносять прибуток у короткостроковій перспективі, в той час як становлення ЗБ є довготривалим процесом. Це все говорить про те, що залучення фінансових посередників до становлення зеленого бізнесу потребує формування екологічної свідомості в фінансовому секторі. А до того, інвестування фінансового сектору у зелений бізнес буде відбуватися лише засобами екологічної політики держави. Саме на основі взаємодії держави та фінансового сектору в 80-х рр. ХХ ст. в Європі почав формуватися ринок сталого інвестування, основними учасниками якого виступають: банківські установи; страхові організації; пенсійні фонди; хеджові фонди; ритейлові інвестори; фізичні особи;

підприємства сімейного типу; інші інституційні інвестори; посередники (брокери, агенти тощо); інвестиційні консультанти; менеджери по управлінню активами; інші. Найбільш вагомими учасниками ринку сталого інвестування в більшості країн-членів ЄС є інституційні інвестори та пенсійні фонди. Як вже вище зазначалося, в більшості європейських країнах законодавчо визначено, що державні пенсійні фонди мають забезпечувати стале інвестування на державному рівні. Саме тому, не є дивним те, що саме ці фонди є найбільшими гравцями на ринку сталого інвестування. Щодо інституційних інвесторів, то така значна їх роль вказує на те, що стала інвестиційна практика пенсійних фондів виправдала себе та має достатній рівень прибутковості для зацікавлення цим ринком приватних інвесторів.

Слід відзначити, що у 2009 р. спостерігалось стрімке зростання кількості фондів сталого інвестування – їх число зросло на 27 % у порівнянні з 2008 р. або на 146 фондів. Це є найбільшим зростанням з 2001 р. Також зросли активи якими вони управляють – з 48 млрд. євро до 53 млрд. євро – за 12 місяців 2009 р. або на 9% у порівнянні з 2008 р. [10]. Сталі фонди Франції, Бельгії, Великобританії та Швейцарії, разом володіють 67% активів всіх європейських фондів. 20 найбільших за активами фондів сталого інвестування Європи подано в таблиці 4.

З таблиці 4 видно, що 20 найбільших фондів сталого інвестування Європи зосереджені в таких країнах як – Франція, Великобританія, Люксембург та Бельгія. При цьому частка Франції в цьому списку становить 45% або 6309,9 млн. євро. Також слід відзначити, що саме у Франції розташовані два найбільші за активами фонди. Якщо ж порівнювати фонди сталого інвестування Європи за об'ємами продажів «зелених» фінансових продуктів та послуг, то тут ситуація буде дещо іншою, що показано на рис. 3. З рис. 3. видно, що за об'ємами продажів «зелених» фінансових продуктів та послуг лідирує французька страхова компанія «Macif», що володіє найбільшою долею європейського ринку сталого інвестування – 11,5%, слідує за нею приватний англійський банк «Co-operative» та французький банк «Natixis», що володіють 6,60 та 6,20 % ринку. Також помітною є доля продажів американської інвестиційної корпорації «BlackRock», німецької фінансової корпорації «Allianz» та французької «Ofivalmo».

Таблиця 4. 20 найбільших за активами фондів сталого інвестування в Європі у 2009 році

№ п/п	Назва фонду	Група до якої входить фонд	Країна походження	Активи, млн євро
1	SGAM Invest Monetaire ISR	Soc Generale	Франція	1 494,3
2	Allianz Securicash SRI	Allianz	Франція	1 337,7
3	SAM Sustainable Water	SAM	Люксембург	996,8
4	AGF Valeurs Durables (C)	Allianz	Франція	940,6
5	F&C Stewardship Growth	F&C	Великобританія	579,0
6	Fructifonds Valeurs Européennes	Natixis	Франція	570,1
7	Natixis Impact Cash	Natixis	Франція	520,7
8	KBC Institutional Fund Ethical Euro Bonds	KBC	Бельгія	423,0
9	Dexia Money Market Euro Sustainable	Dexia	Люксембург	409,2
10	KBC Obli Euro	KBC	Бельгія	404,8
11	dit-Global Eco Trends	Allianz	Люксембург	399,3
12	Ecureuil Війніфices Responsables	Natixis	Франція	394,3
13	Fortis Money Prime Euro SRI (C)	Fortis	Франція	383,3
14	UBS(Lux) Equity - Global Innovators	UBS	Люксембург	380,5
15	BNP Paribas Монї Etheis	BNP Paribas	Франція	339,8
16	MACIF Court Terme ISR (C)	MACIF	Франція	329,1
17	Jupiter Ecology	Jupiter Investment	Великобританія	320,1
18	F&C Stewardship Income	F&C	Великобританія	308,5
19	Dexia Sustainable European Balanced Medium	Dexia	Бельгія	295,6
20	ЦкоVision	Versiko AG	Люксембург	271,6
Інші				24,562.6
Всього				35,660.7

Джерело: [11].

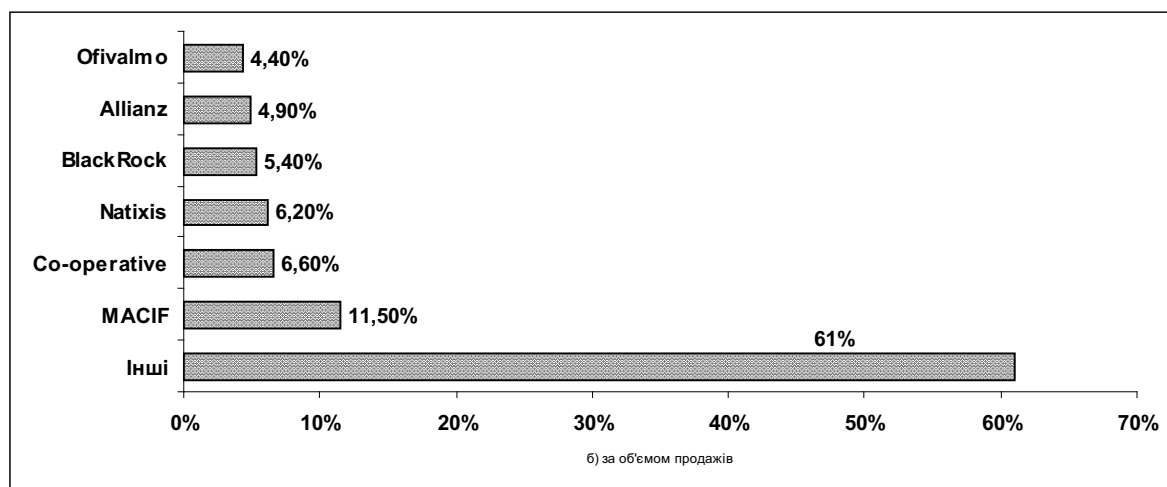

Рис. 3. Фінансові посередники Європи у розрізі об'ємів продажу «зелених» продуктів та послуг.

Джерело: [12, с. 24-25].

Так як зазначені фінансові установи переважно відносять до компаній з середнім рівнем капіталу, то можна сказати, що великі фінансові гравці ще з обережністю відносяться до зеленого бізнесу й вкладають кошти лише в проекти з низьким ступенем ризику, в той час як менші корпорації прагнучи отримати більші прибутки, фінансують більш ризикові проекти. На європейському ринку вже сформувався перелік «зелених» фінансових продуктів та послуг, які є вигідними для фінансових установ. Основні з них подано на рис. 4.

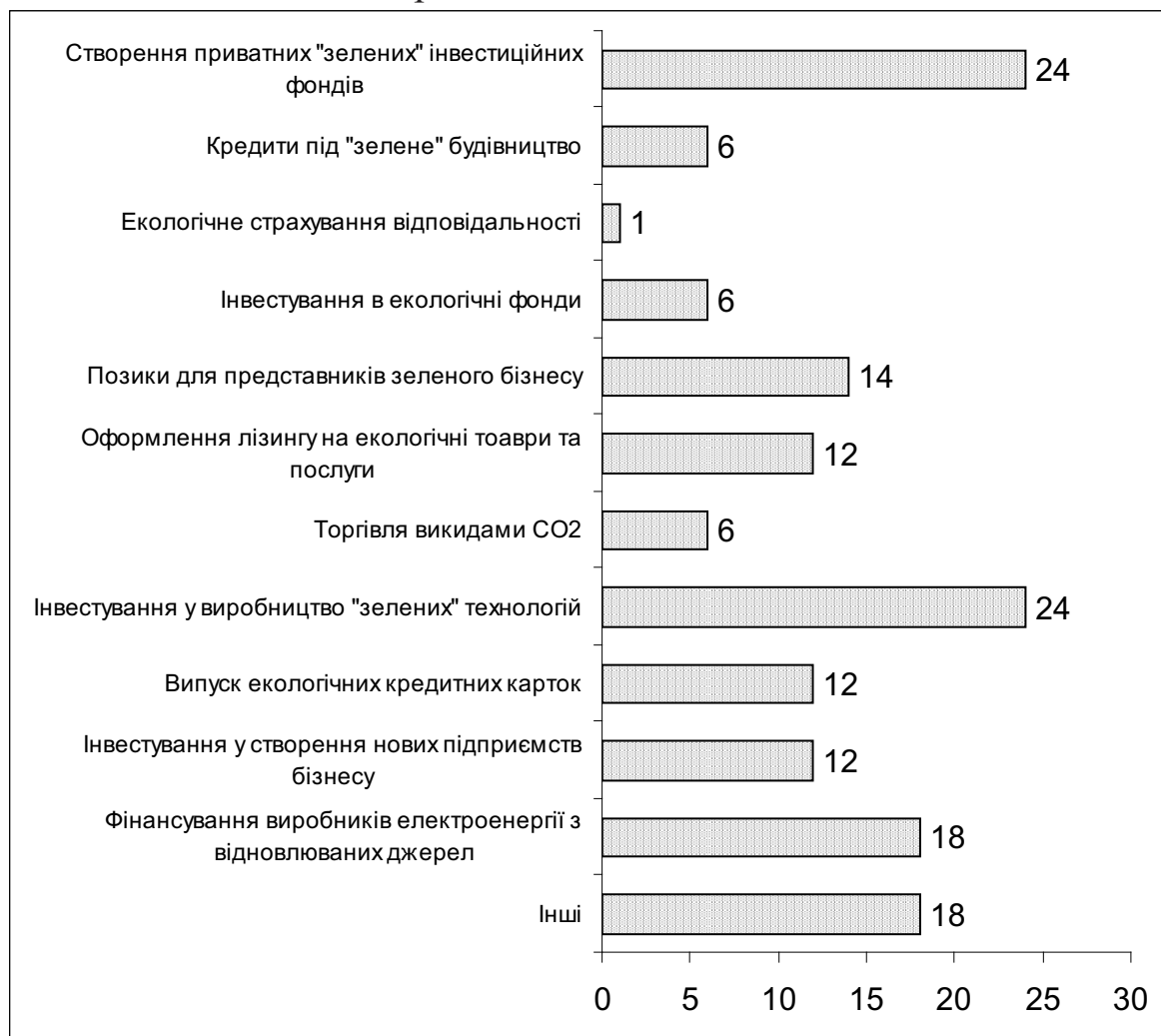

Рис. 4. «Зелені» фінансові продукти та послуги, що користуються найбільшою популярністю на європейському фінансовому ринку, %.

Джерело: [13].

Як видно з рис. 4. найбільш розповсюдженими «зеленими» продуктами та послугами на європейському фінансовому ринку є інвестування у створення приватних «зелених» інвестиційних фондів та виробництво екологічно сприятливих технологій. Також досить активно розвивається фінансування виробництва електроенергії з відновлюваних джерел.

Наявність «зелених» фінансових продуктів та послуг вже вказує на те, що ринок сталого інвестування Європи досить активно розвивається та сьогодні за даними «Eurosif» оцінюється в 3 710 млрд євро [14].

Іншим вагомим напрямком розвитку європейського фінансового ринку сталого інвестування є система торгівлі квотами на викиди, що розпочала своє існування у 2005 р. і на сьогодні є однією з найбільших систем у світі. У 2008 р. приблизно 5 млрд. тонн одиниць встановленої кількості було продано європейськими країнами на світовому вуглецевому ринку. Саме тому цей фінансовий інструмент впливу на зниження викидів у навколишнє середовище є найбільш розповсюдженим. Щорічно кількість виданих дозволів на торгівлю CO₂ зростає по всьому світу й у Європі зокрема.

На рівні приватного сектору одним з найбільш ефективних факторів, що сприяє нарощенню виробництва екологічних товарів та послуг є наявність екологічної свідомості у споживачів. Дослідження проведені «National Geographic Society», «GlobScan», «Synovate» та «Aegis» показують, що вже сформувався новий тип споживачів, що мають екологічну свідомість та прагнуть покращити екологічні умови свого існування й тому готові платити більшу ціну за товар з підвищеною екологічною якістю [15].

У 2004 р. у світі 584 млрд дол. США було витрачено на купівлю екологічних товарів та послуг, майже половина цих покупок припадає на країни ЄС [16]. Загальний оборот від продажу цих товарів в 25 країнах-членах ЄС становив 227 млрд євро, з яких 214 млрд припадало на країни ЄС-15. У 2008 р. оборот екологічних товарів та послуг становив 319 млрд євро. Таким чином середньорічний темп приросту цього ринку становить 8,3% [15]. Частка ж екологічних витрат виробників екологічних товарів та послуг у ВВП в окремих країнах ЄС досягає 1,74%, що показано на рис. 5.

З рис. 5. видно, що серед європейських виробників екологічних товарів та послуг найбільше коштів в екологічний менеджмент направляють в таких країнах як Італія (257,82 млн євро) та Данія (238,31 млн євро), що становить 0,99 та 0,57 % ВВП, відповідно. В той же час, при порівнянні саме частки екологічних витрат у ВВП найбільше інвестують в покращення навколишнього природного середовища представники

зеленого бізнесу в Румунії. Це ще раз підтверджує вже вище зазначене припущення про те, що європейській країни з ринками, що розвиваються намагаються отримати лідируючі позиції в зеленому бізнесі та виробництві екологічних товарів та послуг для того, щоб залучити іноземний капітал для стимулювання економічного розвитку своїх країн.

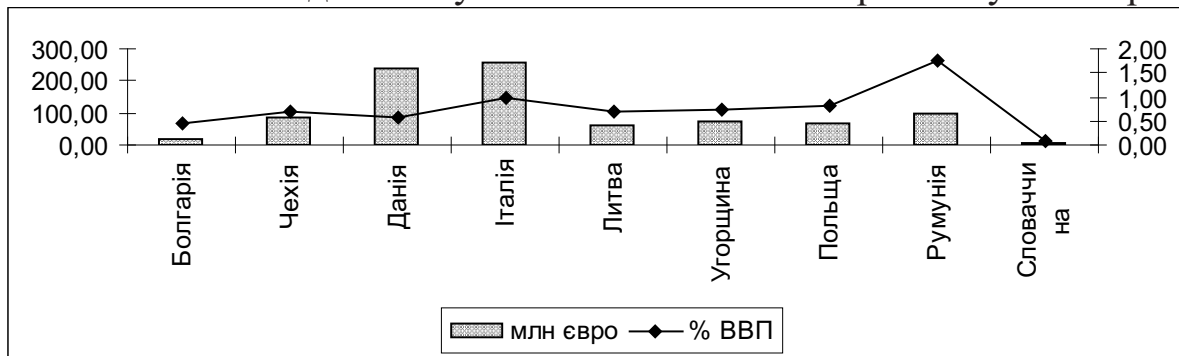

Рис. 5. Частка та об'єм екологічних витрат у ВВП виробників екологічних товарів та послуг в розрізі окремих країн-членів ЄС.

Джерело: побудовано автором за [7].

Висновки. Отже, впровадження інструментів захисту навколишнього середовища, їх термін застосування та можливість досягнення сталого розвитку країнами-членами ЄС багато в чому залежить від наявних фінансових ресурсів, що потрібні та можуть бути вкладені в розвиток таких інструментів. Саме тому в європейських країнах створюються регіональні фонди сприяння захисту навколишнього середовища, виділяються відповідні кошти з бюджетів країн-членів, що направляються в розвиток інструментарію фінансового механізму становлення та розвитку зеленого бізнесу. Адже досягнення основної мети сталого розвитку буде досягнуто лише після того, як зелений бізнес стане самодостатнім видом діяльності. Таким чином, в ЄС на державному рівні створено потужну систему стимулювання розвитку сталого інвестування та зеленого бізнесу, що передбачає взаємодію наступних елементів: нормативно-правове регулювання захисту навколишнього природного середовища та діяльності зеленого бізнесу; еколого-економічні інструменти, важелі та стимули; інституційне забезпечення екологічного управління та захисту навколишнього природного середовища. А підвищення екологічної свідомості європейської нації спричиняє зростання попиту на екологічні товари та послуги в країнах-членах ЄС, виробництво яких має досить високу рентабельність та створює значний внесок у розвиток національних економік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Степаненко Б.В. Особливості та проблеми методології визначення поняття «зелений бізнес» / Богдана Степаненко // Економіка та прогнозування. – 2010. – №4. – С. 22–38.
2. Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development. – Brussels: Commission of the European Communities – 2009. – 16 p.
3. Thompson Gr. Governing the European economy / Grahame Thompson. – Sage Publications Ltd. – 2001. – 336 p.
4. European Platform on Financial Support to Eco-Innovation [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://ecoinnovationfinancingconference.rec.org/downloads/ecoinn_invest_folder.pdf.
5. Pension Programme: Socially Responsible Investment [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.eurosif.org/sri-resources/pension-fund-toolkit>.
6. OECD/EEA database on environmentally related taxes, fees and charges, other economic instruments and voluntary approaches used in environmental policy and natural resources management [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www2.oecd.org/ecoinst/queries/index.htm>.
7. Євростат [Електронний ресурс]. – Доступний з: epp.eurostat.ec.europa.eu
8. The directory of environmental organizations and environmental government agencies in Europe [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://earthdirectory.net/europe/>.
9. Schmidheiny S. Financing change / Schmidheiny, S., Zorraquine, F.J.L. – Cambridge: MIT Press. – 1996. – 211 p.
10. Green, social and ethical funds in Europe: 2009 Review / Vigeo. – Milan. – 2009. – 41 p.
11. Lipper FERI [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.lipperfmi.com/FERIFMI/default.aspx>.
12. Mark McFee. SRI Trends in Europe [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.lipperfmi.com/FERIFMI/Information/Files/ALFI%20SRI%20Presentation%20Feb%202010.pdf>.
13. 2005 IFC survey [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.ifc.org/>.
14. Eurosif [Електронний ресурс]. – Доступний з: www.eurosif.org/.
15. Study on the competitiveness of the EU eco-industry / edited by Dr. Valentijn Bilzen. – Brussels. – 2009. – 216 p.
16. Global Demand for Environmental Goods and Services on the Rise: Good Growth Opportunities for German Suppliers / DIW // Berlin Weekly. – №5. – 2009.